

SUMMARY

Voloshina Yu.V. Theoretical analysis of special-criminological prevention of threat of physical violence. The essence of criminological and special prevention of threats to the use of physical violence was analyzed, an attempt was made to clarify the essence and to study the concepts of "crime prevention", "the threat of physical violence", "special-criminological prevention", "criminological prevention", "crime prevention", "cessation of crimes".

It was stated that physical violence and threats of its use during the commission of crimes are one of the most dangerous antisocial and crime factors that could endanger the lives of one or more people, which is why effective special criminal measures to prevent threats of physical violence should always take place in national legislation.

It is proved that there is a steady pluralism of approaches to understanding the notion of crime prevention, but it is generally accepted that it is a system of purposeful measures to counter, reduce and possibly overcome crime; no less profound is the approach of scientists to the study of the concept - a special prevention of threats of physical violence, which in turn is such activity of a number of specially authorized state bodies and public organizations, aimed at providing direct legal and criminological influence on real and potential criminal manifestations; Among the areas of special-criminological prevention of crimes are available: criminological prevention, prevention of crimes; termination of criminal manifestations, serving as mechanisms for prevention at different stages of the commission of crimes and in different conditions

The threat of the use of physical violence is the actions of the offender, aimed at intimidation, without physical contact with the victim, with the aim of psychologically affecting the psycho-emotional state of the victim in order to achieve the desired criminal result.

It is argued that, given the high level of crime, these forms of special-criminological prevention of crimes are not enough to form consciousness of intolerance against such actions.

Keywords: *prevention, physical violence, threat, special-criminological prevention, society, violent crimes, criminological prophylaxis, prevention of crimes, cessation of crimes.*

УДК 343.615

Коломієць В.Ю. ©

ад'юнкт

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-4-108-115

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ТІЛЕСНУ НЕДОТОРКАНІСТЬ

Встановлено соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за посягання на тілесну недоторканність як злочину проти життя та здоров'я особи (ст.ст. 121–125, 128 КК України). Доведено, що діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень є суспільно небезпечним, типовим та достатньо розповсюдженим, має певну динаміку, потребує впливу кримінально-правовими заходами, система кримінальної юстиції в протидії цим діянням має відповідні можливості та матеріальні ресурси, позитивні наслідки його криміналізації явно переважають негативні, на багатьох етапах розвитку це діяння було кримінально караним, а така караність підтримується суспільством.

Ключові слова: *людина, здоров'я, тілесна недоторканність, тілесне ушкодження, злочин, склад злочину, криміналізація.*

Актуальність теми. Одним із основних завдань держави в галузі кримінально-правової охорони прав людини є захист її життя і здоров'я. Конституція України в ст. 3 проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Заборона заподіяння тілесних ушкоджень – надзвичайно важлива справа сучасної соціальної правової, європейської демократичної держави. Здоров'я є природним благом і цінністю людини, що передається їй генетично і належить до найважливішого об'єкта кримінально-правової охорони. Право на охорону здоров'я – одне з основних прав людини, закріплене і гарантоване Конституцією України. Згідно зі ст. 49 Конституції України, це право забезпечується громадянам безкоштовною медичною допомогою, що надається державними і муніци-

пальними установами охорони здоров'я, фінансуванням державних програм охорони здоров'я населення, розвитком державної, муніципальної, приватної охорони здоров'я.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальні питання, що стосуються злочинів проти особи, до яких належать завдання тілесних ушкоджень, розроблено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них варто назвати праці С.М. Алфьорова, М.І. Бажанова, О.М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, О.І. Бойка, В.І. Борисова, В.К. Грищука, С.Ф. Денисова, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, К.В. Катеринчук, М.Й. Коржанського, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, В.І. Осадчого, М.І. Панова, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, А.А. Тер-Акопова, В.П. Тихого, В.В. Шаблістого, М.І. Хавронюка, Є.В. Фесенка, С.С. Яценка та ін.

Разом з тим тілесна недоторканність людини як об'єкт кримінально-правової охорони в межах Розділу II Особливої частини КК України спеціально не розглядалася.

Метою статті є встановлення соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за посягання на тілесну недоторканність як злочину проти життя та здоров'я особи (ст. ст. 121-125, 128 КК України).

Виклад основного матеріалу. До підстав кримінально-правової заборони належать: 1) суспільна небезпечність – неможливо встановити універсальний критерій, за яким можна було б визначити достатній для криміналізації ступінь суспільної небезпечності. При обговоренні кожної кримінально-правової новели необхідно вирішувати питання про наявність такої у конкретного виду діянь. Суспільною небезпечністю охоплюється наявність досить значної матеріальної або моральної шкоди, що завдається суспільству, яка, у свою чергу, впливає на пеналізацію і не є самостійною підставою криміналізації; 2) типовість та достатня розповсюдженість антисуспільної поведінки, але з урахуванням ступеня її суспільної небезпечності; 3) динаміка суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин та умов, що їх породжують; 4) необхідність впливу кримінально-правовими заходами, при цьому потрібно враховувати, що кримінальна репресія – це крайня форма протидії найбільш небезпечним формам девіантної поведінки. Криміналізація діяння доречна тільки тоді, коли не має та не може бути норми, яка б досить ефективно регулювала відповідні відносини методами інших галузей права; 5) врахування можливостей системи кримінальної юстиції в протидії тим чи іншим формам антисуспільної поведінки та, як їх складова, наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-правової заборони; 6) співрозмірність позитивних та негативних наслідків криміналізації [1, с. 146–147].

Спробуємо зупинитись на кожній з наведених підстав у контексті діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень.

Розпочнемо з першої наведеної підстави – суспільна небезпечність. Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [2].

Зрозуміло, що заподіяння людині тілесних ушкоджень є посяганням на найвищі соціальні цінності, а отже, такі діяння априорі несуть суспільну небезпеку. Будь-який соціум може існувати, розвиватися, та й взагалі залишатися представниками *homo sapiens* виключно в умовах безпеки та захисту з боку держави. Порушення таких базових умов існування призведе спочатку до деградації, а потім і до самознищення.

Важливість вказаних цінностей підтверджує і факт того, що ст. ст. 121–125 КК України, які встановлюють кримінальну відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень, віднесені до розділу II КК України (після злочинів проти національної безпеки України) [3]. Таким чином, законодавець робить акцент на тому, що серед усіх суспільних відносин, поставлених під охорону КК, найважливішими є ті, що забезпечують основи національної безпеки, та ті, що забезпечують охорону і недоторканність життя та здоров'я людини.

Зазначене вище свідчить про те, що діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідає підставі криміналізації – суспільна небезпечність. Така відповідність є беззаперечною та яскраво вираженою. Від подібних діянь суспільству завдається не тільки матеріальна, але і моральна шкода.

Критерієм другої підстави криміналізації (за класифікацією Д.О. Балобанової) є поширеність вказаного діяння на теренах нашої Батьківщини. Згідно зі статистичною інформацією Генеральної прокуратури України, лише за 2017 рік було обліковано 28914 злочинів у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень (17089 особам вручено повідомлення

про підозру), з яких:

- 1) 23666 – за ст. 125 КК «Умисне легке тілесне ушкодження» (13438 особам вручено повідомлення про підозру);
- 2) 3059 – за ст. 122 КК «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження» (1722 особам вручено повідомлення про підозру);
- 3) 2058 – за ст. 121 КК «Умисне тяжке тілесне ушкодження» (1830 особам вручено повідомлення про підозру);
- 4) 128 – за ст. 124 КК «Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця» (97 особам вручено повідомлення про підозру);
- 5) 3 – за ст. 123 «Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання» (2 особам вручено повідомлення про підозру) [4].

Статистичні дані свідчать не тільки про поширеність указанного виду злочинів, але і про їх значну кількість. Безперечно, діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідають підставі криміналізації – поширеність.

Наступною підставою криміналізації є динаміка суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин та умов, що їх породжують. Для аналізу даної підстави розглянемо таблицю поширеності діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень на території України за останні роки.

Таблиця поширеності злочинів, передбачених ст. ст. 121-125, за 2013-2017 роки

2013 рік		
Номер статті КК	Обліковано злочинів	Вручено повідомлення про підозру
121	2999	2608
122	5369	3029
123	7	5
124	140	115
125	49918	22513
Всього	58433	28270
2014 рік		
121	3096	2348
122	4101	2200
123	3	3
124	134	109
125	37721	17032
Всього	45055	21692
2015 рік		
121	2481	2014
122	3441	1724
123	2	2
124	128	96
125	34628	13745
Всього	40680	17581
2016 рік		
121	2236	1847
122	3275	1573
123	2	1
124	137	106
125	29881	12434
Всього	35531	15961
2017 рік		
121	2058	1830
122	3059	1722
123	3	2
124	128	97
125	23666	13438
Всього	28914	17089

Наведені дані демонструють щорічну тенденцію до зменшення кількості суспільно небезпечних діянь у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень з 58433 зареєстрованих злочинів у 2013 році до 28914 – у 2017 [5].

Судова статистика відображає такі показники: у 2013 році за ст.ст. 121–125 КК України засуджено 12522 особи [6], у 2014 – 10243 [7], у 2015 – 7510 [8], у 2016 – 5792 [9], у 2017 – 5078 [10].

Безумовно, статистична інформація свідчить про стійку динаміку зменшення кількості зареєстрованих злочинів за заподіяння тілесних ушкоджень та засуджених за них осіб (у розрізі річних періодів). Даний умовивід робиться в цілому на підставі сукупності злочинів, передбачених ст. ст. 121–125, оскільки показники конкретних злочинів інколи коливаються як у бік зменшення, так і збільшення.

З аналізу зазначеної інформації виникає питання про відповідність діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень досліджуваній підставі криміналізації. З одного боку, дійсно, кількість таких злочинів зменшується (у щорічному інтервалі), з іншого – їх залишається доволі велика кількість. На нашу думку, незважаючи на дискусійність означеного питання, діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень все ж таки не суперечить підставі – динаміка суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин та умов, що їх породжують, тому що щороку продовжує фіксуватися значна кількість злочинів, передбачених ст. ст. 121–125.

Більше того, подібну динаміку можна розглядати в розрізі різних часових меж. Нами проведено дослідження в цій сфері за період з 2013 по 2017 рік. Однак можна скористатися також меншими часовими межами. Наприклад, у першому місяці будь-якого року кількість зафіксованих злочинів за ст. ст. 121–125 КК України є набагато меншою, ніж за підсумками досліджуваного року і т.д. В такому разі спостерігається беззаперечна динаміка зростання кількості вчинених діянь у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень.

Таким чином, відсутність чітких вимог до вказаної підстави криміналізації дозволяє маніпулювати статистичними даними. Думається, основним критерієм, принаймні у даному випадку, відповідності діяння цій підставі слугує його розповсюдженість, значна кількість та щорічна наявність.

Незважаючи на несуперечність вказаного виду злочинів досліджуваній підставі криміналізації, переконані, що навіть у разі наявності суперечності – реєстрації незначної кількості таких діянь на рік з чіткою тенденцією до зменшення, криміналізація таких діянь необхідна. В даному випадку перша підстава криміналізації (суспільна небезпечність) є настільки очевидною та в своєму роді унікальною (адже ставляться під загрозу одні з найважливіших соціальних цінностей, зазначених у Конституції), що переважає інші підстави.

У будь-якому разі слід зробити висновок про те, що діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідає підставі криміналізації – динаміка суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин та умов, що їх породжують. Розгляд самих причин та умов існування даного виду злочинів вважаємо недоцільним з огляду на обсяг нашого дослідження. Їх настільки велика кількість, що з цього приводу можна написати цілу дисертаційну роботу.

Наступними підставами криміналізації (за класифікацією Д.О. Балобанової) є необхідність впливу кримінально-правовими заходами та врахування можливостей системи кримінальної юстиції в протидії тим чи іншим формам антисуспільної поведінки та, як їх складова, наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-правової заборони. Ці підстави є тісно пов'язаними між собою. Для того щоб зробити умовивід про відповідність (або невідповідність) окресленим підставам криміналізації діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень, слід узяти до уваги два важливих фактори:

1. Вказана група діянь, як вже зазначалося раніше, посягає на найважливіші суспільні відносини.

2. Законодавець передбачив широкий спектр альтернативних покарань за злочини, передбачені ст.ст. 122–125 КК України. Позбавлення або обмеження волі застосовується в разі наявності, як правило, обтяжуючих обставин або у випадку вчинення найбільш тяжкого серед означеного виду суспільно небезпечних діянь – злочину, передбаченого ст. 121 КК України.

Наведені фактори дозволяють зробити висновок про те, що діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідають цим підставам криміналізації. Зрозуміло, що держава, в разі необхідності, просто зобов'язана знайти відповідні матеріальні ресурси для притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення цієї групи злочинів.

Остання підстава криміналізації, яку зазначає Д.О. Балобанова – співрозмірність позитивних та негативних наслідків криміналізації. З огляду на розгляд попередніх підс-

тав слід зазначити, що при наявності якісного та ефективного кримінального закону, за умови його правильного та об'єктивного застосування, апріорі майже відсутні негативні наслідки криміналізації діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень. Так, деякі випадки можуть становити винятки, але в цілому відповідність означеного виду діянь цій підставі криміналізації очевидна.

Варто також зазначити, що до групи соціально-психологічних підстав криміналізації відносять рівень суспільної правосвідомості та психології, історичні традиції, які займають особливе місце в механізмі кримінальної законотворчості у зв'язку з тим, що вони безпосередньо вказують законодавцю на обмеження, пов'язані з використанням криміналізації при здійсненні кримінально-правової політики. Визнання діяння кримінально караним повинно бути схвалено суспільством. В кожному конкретному випадку перед введенням чи відміною кримінально-правової заборони необхідним є ретельне вивчення правових уявлень у суспільстві стосовно діяння, яке підлягає криміналізації. Однак оцінка суспільних поглядів не повинна обмежуватися тільки правовими ідеями. Необхідним є вивчення історичних, моральних та інших уявлень, які є значними для кожного конкретного випадку [1, с. 147].

Діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень засуджувалося в суспільстві та каралося за допомогою кримінально-правових заходів з давніх часів. Покарання за вказані злочини були передбачені ще у «Руській Правді» – одному з найдавніших нормативно-правових актів, який поширював свою дію на більшу частину сучасної України, яка, по суті, є культурною наступницею Київської Русі. Більше того, рівень розробленості даного питання вже в той час свідчить про те, що вказане суспільно небезпечне діяння каралося і на більш ранніх етапах розвитку українських земель. Наведене свідчить як про наявність давніх історичних традицій криміналізації діяння у вигляді нанесення тілесних ушкоджень, так і про схвалення такої криміналізації суспільством.

Таким чином, діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень не суперечить жодній підставі криміналізації, які визначає Д.О. Балобанова.

Думка Д.О. Балобанової щодо кількості та змісту підстав криміналізації є поширеною та популярною в науковому середовищі. Однак існують і інші класифікації. Як зазначає Т.В. Столяр, у науці кримінального права виділяють шість ключових підстав криміналізації:

1) несприятлива динаміка певного виду суспільно небезпечних діянь, які раніше не становили складу злочину;

2) виникнення або суттєвий розвиток нової групи суспільних відносин, що відбувається на базі економічного чи технічного прогресу;

3) відкриття шкідливих наслідків господарської чи іншої діяльності людей, у зв'язку з чим виникає потреба в обмеженні форм і меж такої діяльності;

4) суттєва та раптова зміна соціального, економічного або політичного стану, що може зумовити превентивну криміналізацію, яка здійснюється ще до того, як можливі суспільно небезпечні дії набудуть реального поширення;

5) такий розвиток суспільства, що визначає нетерпимість, особливу небезпеку певних дій, з якими раніше доводилось (або була можливість) миритися, але за нових умов подібні дії суперечать пануючому ладу суспільних відносин або отримано реальну базу для їх викорінення;

6) необхідність виконання зобов'язань за міжнародними угодами [11, с. 224].

Зазначене вище демонструє нам або повторюваність деяких підстав з тими, що вже були розглянуті нами (наприклад, несприятлива динаміка певного виду суспільно небезпечних діянь, які раніше не становили складу злочину), або такі підстави, які необхідні для криміналізації нових діянь. Так як діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень – це злочин, який існував з давніх часів на території сучасної України, вважаємо немає сенсу зупинятися на цих підставах, тому що метою нашого аналізу є не криміналізація якогось діяння, а встановлення відповідності (чи невідповідності) вже існуючого злочину аргументованим підставам.

Ю.А. Дорохіна підтримує позицію щодо необхідності виділення таких підстав криміналізації: існування суспільно небезпечної поведінки, яка потребує кримінально-правової заборони; відносна поширеність суспільно небезпечних діянь; зміна уявлень про ступінь суспільної небезпеки діяння; зміна загальноновизнаної моральної оцінки відповідного діяння; виконання державою міжнародно-правових обов'язків з охорони прав людини [12, с. 78].

Остання думка видається синтезом двох попередніх. Що стосується підстави криміналізації – необхідність виконання зобов'язань за міжнародними угодами, слід зазначити, що життя та здоров'я людини – одні з основоположних цінностей в законодавстві абсолютно всіх цивілізованих країн, тому не дивно, що існує ціла низка міжнародних нормативно-правових актів, які передбачають захист суспільних відносин, що забезпечують недоторканність цих цінностей. Одними з основоположних є Загальна декларація прав людини від 10.12. 1948 року [13] та Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (ратифікована Україною 17.07.1997 року) [14]. Обидва документи поширюють свою дію і на Україну та є, так би мовити, китами міжнародної юриспруденції. Безперечно, міжнародні нормативно-правові акти вимагають встановлення юридичної відповідальності за нанесення тілесних ушкоджень, а отже, це діяння відповідає підставі криміналізації – необхідність виконання зобов'язань за міжнародними угодами.

Отже, діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідає таким підставам криміналізації: суспільна небезпечність, типовість та достатня розповсюдженість антисуспільної поведінки, динаміка суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин та умов, що їх породжують, необхідність впливу кримінально-правовими заходами, врахування можливостей системи кримінальної юстиції у протидії указаній формі антисуспільної поведінки та наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-правової заборони, співрозмірність позитивних та негативних наслідків криміналізації, необхідність виконання зобов'язань за міжнародними угодами, наявність історичних традицій та схвалення такої криміналізації суспільством.

Під принципами криміналізації досить часто розуміють науково обґрунтовані і такі, що усвідомлено застосовуються, загальні правила і критерії оцінки допустимості і доцільності кримінально-правової новели, яка встановлює або змінює відповідальність за конкретний вид діянь. Інакше кажучи, принципи криміналізації становлять найбільш абстрактний і загальний рівень наукового забезпечення і обґрунтування кримінально-правової нормотворчості, ті вихідні позиції, врахування яких є необхідним у разі будь-якої зміни чинного законодавства [15, с. 121–122].

Дійсно, поняття принципів криміналізації є доволі абстрактним та тісно переплітається з підставами. Як вже зазначалося вище, деякі вчені навіть зводять їх в єдину категорію. Втім, якщо зазирнути в глибину питання стає зрозумілим, що принципи криміналізації відповідають на питання: «Чому?», тоді як підстави – «Як?». Роль підстав полягає у доведенні необхідності криміналізації того чи іншого питання, а принципів – у правильному їх оформленні в законі (інколи навіть у встановленні можливості чи неможливості їх поміщення в нормативно-правовий акт).

Як слушно зазначає Д.О. Балобанова, підстави криміналізації слугують об'єктивними передумовами її встановлення, а принципи належать до законодавчої техніки [1, с. 146].

Додамо, що підстави навіть передують принципам, однак обидва юридичних явища перебувають в гармонійному зв'язку, результатом якого, як правило, є відображення нової норми або зміна вже існуючої.

У науці кримінального права відсутня єдина думка щодо кількості принципів криміналізації. Насправді, їх досить велике розмаїття (як і підстав), але серед них можна виділити найбільш ґрунтовні.

Доцільно виділяти дві групи принципів криміналізації:

1) принципи, що відбивають суспільну необхідність і політичну доцільність встановлення кримінальної відповідальності, або соціальні та соціально-психологічні принципи криміналізації, тобто принципи, що забезпечують соціальну адекватність криміналізації, її допустимість з точки зору основних характеристик соціальних систем і процесів суспільного розвитку, відповідності кримінально-правової норми рівню, характеру суспільної свідомості і стану суспільної думки.

2) принципи, що визначаються вимогою внутрішньої логічної несуперечності системи норм кримінального права, тобто системно-правові принципи криміналізації [16, с. 41–42].

Наведені принципи в черговий раз підтверджують тезу про міцний зв'язок між принципами та підставами криміналізації, який виливається у їх взаємоінтегрованість, через яку досить складно встановити між ними чіткі межі.

Г.А. Пацеля зазначає, що принципи криміналізації прийнято поділяти на дві гру-

пи: 1) соціальні та соціально-психологічні, 2) системно-правові. До першої групи входять принципи: суспільної безпеки; відносної поширеності діяння; домірності позитивних і негативних наслідків криміналізації; кримінально-політичної адекватності криміналізації. До другої групи – загальноправові системні принципи криміналізації (конституційної адекватності; системно-правової несуперечності, міжнародно-правової необхідності та допустимості; процесуальної здійсненості переслідування) та кримінально-правові системні принципи криміналізації (відсутності прогалин у законодавстві та ненадмірності заборони; визначеності та єдності термінології; повноти складу; домірності санкції та економії репресії [17, с. 78].

Висновки. Перша група принципів розглянута нами в рамках підстав. Що стосується другої групи, безумовно, криміналізація діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідає принципу конституційної адекватності. Ст. 121–125 КК України не тільки не суперечать Основному Закону, вони виступають практичним втіленням принципу, закріпленому у ньому.

Ця група суспільно небезпечних діянь, як вже зазначалося, відображає також вимоги міжнародних нормативно-правових актів, а отже, їх криміналізація є не тільки допустимою, але і необхідною.

Умовивід щодо відсутності прогалин у нормах ст. ст. 121–125 КК України можна буде зробити виключно після юридичного аналізу складів цих злочинів. Санкції цих статей, як правило, досить різноманітні та домірні.

Таким чином, діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень є суспільно небезпечним, типовим та достатньо розповсюдженим, має певну динаміку розповсюдження, потребує впливу кримінально-правовими заходами, система кримінальної юстиції в протидії з цим діянням має відповідні можливості та матеріальні ресурси, позитивні наслідки його криміналізації явно переважають негативні, на багатьох етапах розвитку це діяння було кримінально караним, а така караність підтримується суспільством. Крім того, вказане діяння відповідає принципам криміналізації, які тісно переплітаються з підставами. Зазначене дозволяє зробити висновок, що криміналізація діянь у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень є соціально обумовленою.

Бібліографічні посилання

1. Балобанова Д.О. Загальні засади теорії криміналізації. *Актуальні проблеми держави і права*: збірник наукових праць. 2009. № 47. С. 145-148.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (Дата звернення 03.05.2017 р.).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (Дата звернення 03.05.2017 р.).
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень – грудень 2017 року // Генеральна прокуратура України: офіційний веб-сайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=203952. (Дата звернення 03.05.2017 р.).
5. Статистична інформація // Генеральна прокуратура України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>. (Дата звернення 03.05.2017 р.).
6. Судова статистика за 2013 рік // Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/5533iopiopio (дата звернення: 03.05.2017).
7. Судова статистика за 2014 рік // Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/lkflghkjlh (дата звернення: 03.05.2017).
8. Судова статистика за 2015 рік // Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015 (дата звернення: 03.05.2017).
9. Судова статистика за 2016 рік // Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit (дата звернення: 03.05.2017).
10. Судова статистика за 2017 рік // Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017 (дата звернення: 05.06.2018).
11. Столяр Т.В. Криміналізація умисного вбивства та умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження в разі перевищення меж необхідної оборони. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 221-233.
12. Дорохіна Ю.А. Щодо визначення підстав криміналізації і декриміналізації злочинів проти власності. *Юридична наука*. 2014. № 6. С. 76-83.
13. Загальна декларація прав людини від 10.12. 1948 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015. (Дата звернення 27.11.2018 р.).

14. Конвенція Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (Дата звернення 27.11.2018 р.).

15. Ященко С.О. Підстави і принципи встановлення кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості. *Наше право*. 2016. № 1. С. 120-128.

16. Шаблистий В.В., Галемін О.А. Кримінальна відповідальність за хуліганство, пов'язане з опором особам, наділеним владними повноваженнями під час виконання службових обов'язків чи іншим громадянам, що припиняли хуліганські дії: монографія / за заг. ред. д.ю.н., доц. В.В. Шаблистого. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 164 с.

17. Пацеля Г.А. Соціальна обумовленість встановлення кримінальної відповідальності за ухилення від повернення виручки в іноземній валюті. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 4. С. 177-180.

Надійшла до редакції 16.12.2018

SUMMARY

Kolomiets V.Yu. Social condition of criminal responsibility for encroachment on bodily integrity. The social conditionality of the criminal responsibility for encroachment on bodily integrity as a crime against life and health of a person was established (Articles 121-125, 128 of the Criminal Code of Ukraine).

The emphasis is placed on the fact that one of the main tasks of the state in the field of criminal law protection of human rights is the protection of her life and health. The Constitution of Ukraine in Art. 3 proclaimed that a person, her life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized in Ukraine as the highest social value. The prohibition of causing bodily harm is an extremely important matter of the modern social legal, European democratic state. Health is a natural benefit and value of a person that is transmitted to it genetically and belongs to the most important object of criminal law protection.

It is proved that the act of causing bodily harm is socially dangerous, typical and sufficiently widespread, has a certain dynamics, needs influence by criminal-law measures, the system of criminal justice in counteracting this act has the appropriate opportunities and material resources, the positive consequences of its criminalization are clearly overwhelming negative, at many stages of development, this act was criminalized, and such punishment was supported by society.

It was stated that the act of causing bodily harm was condemned in society and punished with the help of criminal-law measures from ancient times. Penalties for the above-mentioned crimes were foreseen even in "Rusaya Pravda" - one of the most ancient legal acts, which extended its effect to most of modern Ukraine, which, in essence, is the cultural successor of Kievan Rus. Moreover, the level of elaboration of this issue already at that time suggests that the specified socially dangerous act was punishable at the earlier stages of development of Ukrainian lands. The above shows how the existence of ancient historical traditions of criminalization of the act in the form of causing bodily injuries, and the approval of such a criminalization by society.

Keywords: *person, health, physical integrity, bodily harm, crime, crime, criminalization.*

УДК 343.353

Мартиненко В.О. ©

аспірант

(Національна академія внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-4-115-120

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ

Встановлено стан дослідження проблеми запобігання зловживанню владою або службовим становищем у вітчизняній науці. Доведено, що на сьогодні відсутні кримінологічні дослідження означеної проблеми, основну увагу приділено виключно проблемам матеріального кримінального права.

Ключові слова: *особа злочинця, службова злочинність, зловживання владою або службовим становищем, істотна шкода, неправомірна вигода, запобігання злочинам, випадкове законотворення.*

© Мартиненко В.О., 2018